

Stefan Moysa

"Theologie in der Gegenwart : Tendenzen und Perspektiven", Gerhold Becker, Regensburg 1978 : [recenzja]

Collectanea Theologica 49/4, 198-199

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gerhold BECKER, *Theologie in der Gegenwart. Tendenzen und Perspektiven*, Regensburg 1978, Verlag Friedrich Pustet, s. 253.

Dużo się ukazuje obecnie książek na temat różnych kierunków teologii współczesnej. Przedstawienie tych kierunków jest też zamiarem autora. Czyni on to na tle sytuacji społecznej, ukazując jej wpływ na dzisiejszy pluralizm teologiczny. Temu specyficznemu zagadnieniu jest poświęcony pierwszy rozdział, gdzie autor omawia kryzysową — według niego — ogólną sytuację społeczną, ze szczególnym uwzględnieniem Republiki Federalnej Niemiec. Mówi następnie o tych kierunkach teologicznych, które mają przede wszystkim na celu zmianę warunków społecznych. Zalicza do nich teologię nadziei Moltmanna, teologię rewolucji walczącą o przyszłość doczesną człowieka oraz mniej radykalną od niej teologię wyzwolenia, gdzie chodzi o teorię wyraźnie ukierunkowaną na praktykę pastoralną.

Dalszym zjawiskiem społecznym, które wpływa na zorientowanie teologii, jest odkrycie zjawiska religijnego. Po czasach krytyki religii przeprowadzonej z różnych punktów widzenia przez Marxa, Comte'a i Freuda, zjawisko religijne stało się przedmiotem poważnych badań teologicznych. Okazję do nich dał współczesny kryzys sensu życia i poszukiwania dążące do znalezienia tego sensu. Tu należy również szukać wytłumaczenia dla powstania różnych ruchów religijnych, grup charyzmatycznych i modlitewnych, tak licznych dzisiaj w Kościele.

Zjawiskiem, które wprawdzie już minęło, ale wynikało również ze współczesnej sytuacji społecznej, jest tak zwana teologia śmierci Boga. Stała się ona możliwa w świecie, w którym ateizm bardzo się rozpowszechnił, dotknął również chrześcijan, a nawet niektórych teologów. Według nich problemu Boga nie należy w ogóle stawiać, gdyż Bóg jest „niefunkcjonalny” i nie ma wpływu na życie społeczne. Jego miejsce zajął Jezus Chrystus jako wzór etyczny. Choć teologia śmierci Boga się skończyła, sytuacja społeczna, która ją wywołała, istnieje nadal i domaga się zajęcia stanowiska ze strony teologów chrześcijańskich.

Jesteśmy dziś również świadkami wzmożonego zainteresowania osobą Jezusa z Nazaretu. To zainteresowanie daje się zauważyć między innymi wśród autorów przyznających się otwarcie do ateizmu, jak też wśród publicystów żydowskich. Ci ostatni pragną odzyskać Jezusa dla judaizmu i ukazują Go jako doskonałego czciciela Boga i wykonawcę Tory. Wśród autorów chrześcijańskich natomiast wielkie zainteresowanie wzbudza współczesna dyskusja chrystologiczna. Po czasach, gdy Bultmann jednostronnie podkreślił znaczenie Jezusa w kerygmacie, odżywa pod wpływem prac Käsemanna zainteresowanie Jezusem historycznym. Innym zagadnieniem kontrowersyjnym jest chrystologia transcendentálna Karola Rahnera. Według niego człowiek może zaspokoić pragnienie zbawienia, jeżeli przyjmie Absolutnego Zbawiciela, który jest mu dany od Boga. Walter Kasper krytykuje koncepcję Rahnera, gdyż widzi w niej pewne zapoznanie historycznych wymiarów człowieka. Z innych chrystologii omawia autor wielkie dzieło Schillebeeckxa o Jezusie, w którym pragnie on przedstawić zbawcze znaczenie Jego osoby, abstrahując poniekąd od dogmatycznych uwarunkowań. Wreszcie Biser ze swoim dziełem *Der Helfer* zwraca szczególną uwagę na wymiar obecności Jezusa wobec człowieka.

Ostatni wreszcie rozdział jest poświęcony problematyce stosunku teologii do innych nauk. Autor mówi szeroko o stosunku teologii do języka. Podejmuje również problem teologii jako nauki i sprawę metodologii teologicznej, bardziej referując poszczególne zdania niż zajmując własne stanowisko. Wypowiada się natomiast jako zwolennik ścisłego praktycznego ukierunkowania teologii.

Książka jest dobrym ujęciem obszernego materiału w możliwie zwartej formie. Autor łączy umiejętnie ogólne spojrzenie na problematykę z bardziej

szczegółowym omówieniem niektórych zagadnień. Powstaje jednak w związku z jej lekturą pytanie, czy autor nie uległ zbyt presji sytuacji społecznej i czy słuszne jest, aby teologia ulegała szybko zmieniającym się modom. Potrzebne jest tu zachowanie własnej idyntityczności teologicznej i wydaje się, że Becker może zbyt mało ten problem uwzględnić.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Karl-Heinz WEGER, Karl Rahner. *Eine Einführung in sein theologisches Denken*, Freiburg-Basel-Wien 1978, Verlag Herder, s. 175.

Liczymy już dziesiątki, jeżeli nie setki dzieł omawiających twórczość Karola Rahnera, co świadczy o wpływie, jaki teolog ten wywiera na współczesne chrześcijańskie filozoficzne i teologiczne myślenie. Cel, który sobie zakłada autor recenzowanej książki jest skromny: wyjaśnić pojęcia i podać zasadnicze punkty węzłowe myśli Rahnera, aby ułatwić lekturę jego oryginalnych artykułów i książek.

Punkt wyjścia omawianej teologii jest — zdaniem autora — bardzo prosty: zaradzić brakowi wiary współczesnego człowieka, dla którego wiele pojęć chrześcijańskich takich jak łaska, odkupienie, zbawienie, stało się obcych i spróbować zbudować most między jego myśleniem a teologią chrześcijańską. Stąd też Rahner opiera się na doświadczeniu człowieka i widzi pewne związki między tym doświadczeniem a objawieniem chrześcijańskim. Nie są to związki, które by — jak twierdzi modernizm — umożliwiły wprowadzenie z doświadczenia zadań dogmatycznych, jednak są rzeczywiste; między doświadczeniem człowieka a objawieniem chrześcijańskim istnieje pewna odpowiedniość.

Pojęcia „kategorialny” i „transcendentalny” są dla Rahnera kluczowe, a swoją metodę nazywa on metodą transcendentalno-antropologiczną. „Kategorialny” oznacza u Rahnera coś, co należy do przestrzenno-czasowej rzeczywistości człowieka, co człowiek w świecie znajduje i czego sam w tym świecie dokonuje. „Transcendentalny” natomiast oznacza w pierwszym rzędzie to, co jest apriorycznie w człowieku dane, co przekracza świat empirii i niezależnie od niego znajduje się w podmiocie poznającym. Na przykład pytania o prawdę i sens są pytaniami typu transcendentalnego. W przeciwieństwie jednak do Kanta, Rahner przyjmuje w tej transcendentalności obok wymiaru horyzontalnego także wertykalny, a więc tym samym możliwość metafizyki i poznania Boga. Konsekwentnie metoda antropologiczno-transcendentalna polega na tym, że człowiek pyta dlaczego rzeczywistość jest taka, a nie inna i szuka wytłumaczenia w tym co aprioryczne i transcendentalne.

Przez całą książkę przedstawia autor zastosowanie tych podstawowych pojęć do poszczególnych dziedzin teologii. Do istnienia Boga dochodzi więc człowiek dzięki transcendentalnej właściwości stałego przekraczania siebie, dzięki temu, że człowiek nie jest zadowolony z rzeczywistości kategorialnej i skończonej, a dochodzi do nieskończonej, która musi obiektywnie istnieć. W przeciwnym razie tego rodzaju doświadczenie byłoby niemożliwe.

W teologii łaski całe myślowe instrumentarium Rahnera koncentruje się w pojęciu *übernatürliches Existential*, co można by przetłumaczyć przez „nadprzyrodzoną rzeczywistość egzystencjalną”, które autor używa za serce teologii Rahnera. Człowiek nie jest nigdy tylko naturalnym człowiekiem, ale pozostaje zawsze kimś powołanym przez Boga do zbawienia nadprzyrodzonego. Ta właściwość determinuje go w jego bycie i sprawia, że doświadczając siebie człowiek doświadcza również łaski Bożej i Boga samego. Dzięki temu nadprzyrodzonemu zorientowaniu, o którym sam człowiek nie musi wiedzieć, możliwe jest anonimowe chrześcijaństwo, a więc łaska i zbawienie dla tego, który formalnie nie przyznaje się do chrześcijaństwa, a uznaje absolutne wartości.